

YTTRANDE

2016-03-04

Dnr Ku2015/02481/KL

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

**Betänkande av Gestaltad livsmiljö. En ny politik för arkitektur, form och design.
(SOU 2015:88)**

Remissvar från Wingårdh arkitektkontor AB

Sammanfattning

Vi reserverar oss mot utredningens förslag att inrätta en myndighet för gestaltad livsmiljö, och ser den folkbildningsverksamhet som bland andra Centrum för arkitektur och design bedriver som mer verkningsfull och möjlig att utveckla. Vidare är vi negativa till inrättandet av en riksarkitekt, men positiva till en instans med ansvar att driva byggnadsprojekt av särskilt förebildligt slag. De medel som krävs därför skulle med fördel kunna ackumuleras i en fond av föreslagen modell. Vi delar uppfattningen att formerna för offentlig upphandling behöver revideras.

Utredningens metod och material

Utredningen präglas av utredarens uppfattning att arkitektur, form och design kan tjäna fler nyttiga syften i samhällsbygget än vad de gör idag. Så är det förmodligen, men då utredningen inte leder detta i bevis, blir påståendet också hängande i luften. Det påverkar dessvärre också utredningens förslag, som därmed saknar den fasta grund den borde stå på.

Utredaren har hört med ett stort antal människor om förslag till åtgärder som ska svara mot uppdraget. Vilka problemen är, formuleras dock inte av direktiven. Det blir därmed omöjligt att värdera om och hur de föreslagna åtgärderna kommer att ge önskat resultat. Detta är vår grundläggande invändning mot utredningen; den är vetenskapsteoretiskt svag.

Det material utredaren bearbetat är framför allt den offentliga sektorns olika instanser med koppling till arkitektur, form och design i Sverige och, i enighet med instruktionen, i några andra länder. Det finns brister i denna sammanställning, bland annat är universitetens och högskolornas roll för utvecklingen inom området dåligt penetrerade, men det valda materialet lämnar också andra, värdefulla material som skulle kunna bidra till utredningen obearbetade.

Så lyser exempelvis det historiska perspektivet med sin frånvaro. Därmed missas möjligheterna att dra erfarenheter ur den svenska arkitekturpolitikens långa historia. Ty mer än de flesta andra länder har byggandet av den svenska välfärdsstaten

präglats av arkitekturpolitiska åtgärder med stor betydelse för vår ”gestaltade livsmiljö”. Perspektivet är inte nytt, och de upprepade påståendena att perspektivet gestaltad livsmiljö borde få ett större genomslag i olika sektorer saknar distans.

Utredningens förslag

Som framgår ovan är det oklart vilka mål utredaren avser att nå med förslaget att ersätta Statens centrum för arkitektur och design med en myndighet för Gestaltad livsmiljö. Uppdraget som *think-tank* (s 134) är i högsta grad förenligt med den nuvarande myndighetens uppdrag; att bedriva utbildning och forskning samt att samverka med det omgivande samhället och verka för att forskningsresultat kommer till nytta är för övrigt högskolornas uppdrag (kommittédirektiv 2014:70). Att utredningen inte beaktar detta innebär en missad möjlighet att föreslå åtgärder inom forskning och undervisning som skulle stärka sektorn, vilket vore välkommet.

Förslaget att i den föreslagna myndigheten exkludera utställningsverksamheten så som vi känner den idag, motiveras inte med annat än de resurser det skulle frigöra. Som vi ser det är en vital publik verksamhet, det vill säga utställningar, programverksamhet och publikationer, den enskilt viktigaste faktorn för att, som direktivet formulerar det, ”stärka arkitekturens, formens och designens värde och betydelse för individen, livsmiljön och den hållbara samhällsutvecklingen”.

Orsaken är att det krävs en högklassig och uthållig folkbildningsverksamhet för att kunna skapa förväntningar på att en bättre byggd framtid är möjlig. Detta är ett område som skulle kräva större insatser, inte mindre, eftersom arkitekturen aldrig kan bli bättre än de förväntningar den möter. Instruktionen till myndigheten att tydliggöra byggnadskonstens och formgivningens mål och medel skulle kunna göras ännu tydligare, till exempel genom att kontinuerligt tillföra opartiska kunskaper i stora och kontroversiella projekt.

Ett lands byggnadskultur vilar enligt vår uppfattning på fyra fundament. Det första är självförtroendet; utan en vilja att manifesteras en stolthet hos beställare, byggare, arkitekter och allmänhet finns inget för arkitekturen att bygga på. Det andra är en stabil ekonomi som ger utrymme att bygga för framtiden. Det tredje är uppdrag som drivs av annat än jakten på kostnader. Den fjärde är talanger. Med en inspirerande folkbildning (för vilken Statens centrum för arkitektur och design är ett lämpligt verktyg), med förutsägbara ekonomiska villkor, med särskilda byggnadsprogram (jämför kyrkobyggnadsprogrammet under 1950- och 60-talen) och med bra utbildningar är det möjligt för samhället att påverka alla faktorer.¹ Att utredningen saknar förslag kopplade till en problembeskrivning är en allvarlig brist.

Utredningen föreslår inrättandet av en riksarkitekt. Uppdraget har likheter med de som skulle gälla för den föreslagna myndigheten. Beteckning ”riksarkitekt” är inte bara obsolet, utan pekar därtill mot en gestaltande maktposition vi varken tror är möjlig eller önskvärd. Den skulle tvärtom kunna bli förödande. Regeringen bör

---

¹ För ett fördjupat resonemang se Waern, Rasmus (2015). *Bygge och bråk: konflikterna som format staden*. Stockholm: Atlantis

förhålla sig vaksam mot de tendenser till prestigehunger som belastar branschen idag. Att inrätta en funktion som skulle kunna garantera en kontinuitet inom den typ av förebildliga byggnadsprogram som reiselivsprojektet varit i Norge och i Sverige etablerandet av naturum, tror vi dock skulle kunna vara mycket verkningsfullt. En statlig arkitekturpolitik bör verka genom de goda exemplens makt. För att ett sådant arbete ska bli verkningsfullt krävs ett ekonomiskt utrymme, vilket i så fall måste prioriteras framför den föreslagna fonden. Fonden som sådan ser vi dock som en god tanke.

Utredningen pekar vidare på problemen inom offentlig upphandling, vilket vi sätter värde på och instämmer i utredarens analys och förslag.

A handwritten signature in black ink, consisting of several overlapping, fluid lines that form a stylized, abstract shape.

Gert Wingårdh

Rasmus Wærn

Wingårdh arkitektkontor AB
Kungsgatan 10a
411 19 Göteborg
www.wingardhs.se